

Amulet. Hvad stiller man op som arkæolog, når man finder et stykke sammenrullet, nedbrudt metal, som gemmer på en hemmelighed, man bare gerne vil have fingre i?

Antikke besværgelser

Weekendavisen 11.12.2015

Af ACHIM LICHTENBERGER

*Professor, klassisk arkæologi
Ruhr-Universität Bochum*

og RUBINA RAJA

*Professor, klassisk arkæologi
Aarhus Universitet*

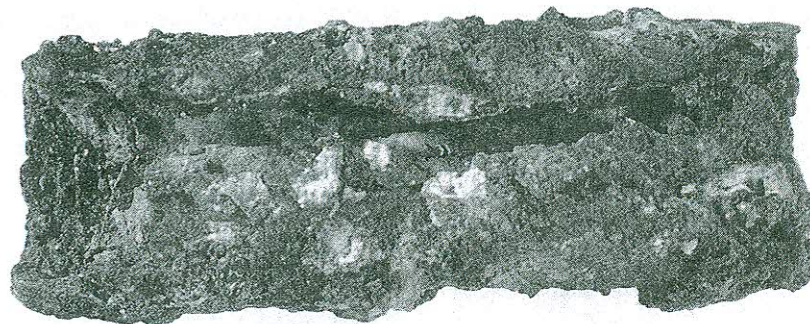
Siden 2011 har vi arbejdet med udgravninger i den berømte Dekapolis-by Jerash i det nordlige Jordan, som er landets næstmest besøgte turistmål. I 2014 fandt vi under udgravning af et tidligt islamisk hus en lille metalbeholder med en tynd, foldet metalplade indeni. Metalpladen viste sig at være lavet af rent sølv blandet med lidt guld. Der var tydelige skriftegn på rullen. Sådanne magiske amuletter var kendte i Antikken og tjente til afværgelse af det onde.

Det viste sig dog umuligt at folde den lille rulle ud manuelt uden at ødelægge den. Så der var risiko for, at vi aldrig kom til at læse den. Derfor blev rullen, efter at den

Her ses den korroderede metalbeholder. Indeni ligger den lille sølvrulle, som nu er digitalt udfoldet.

FOTO: DANISH-GERMAN NORTHWEST QUARTER PROJECT

var konserveret, CT-scannet og overdraget til en filolog, som vi fik trænet i at bruge et specielt program, der er udviklet til industrielle formål, og som digitalt kan aflæse rullede eller foldede materialer. Indtil nu er denne teknik kun blevet brugt på helt ukompliceret foldede metalplader og papyrusruller, og her er teknikken meget anderledes.

Resultaterne af den digitale udrulning er fabelagtige. Den lille sølvrulle, der måler fire gange ti centimeter, viser sig at være tæt beskrevet med 17 linjers pseudo-arabisk skrift. Selvom skriften ikke kan læses, da den er pseudo, giver fundet en unik indsigt i fortsættelsen af semitiske og græsk-romerske magiske traditioner langt ind i den islamiske periode.

I Antikken brugte man magi for at beskytte sig mod ondt. Det blev ofte gjort i form af skriftlige eder, besværgelser og ondtafværgende rituelle tekster. Sådanne besværgelser blev typisk skrevet på tynde metalplader eller papyrus, som derefter blev rullet sammen og lagt i metalbeholdere eller svøbt i tekstil for at blive lagt et sted – eksempelvis i et hus –

AYOUT: BENTE BRUUN

eller båret på kroppen af den, som trængte til beskyttelse.

Det var ikke meningen, at sådanne besværgelser skulle læses igen. De blev rullet sammen i forbindelse med et ritual og derefter deponeret for evighed. Det er almindeligt, at arkæologer finder den slags amuletter, som de ikke kan åbne, uden at de går tabt. Derfor lader arkæologer dem typisk ligge udrullede i magasiner.

VI har siden 2011 fokuseret på at undersøge besættelsestilhøret i Jerash' nordvestkvarter, som er det højest beliggende område inden for de velbevarede romerske bymure. I forbindelse med arbejdet stødte vi i 2014 på en terrasse, som var blevet massivt ødelagt i forbindelse med et jordskælv i år 749, og som er kendt fra skriftlige kilder.

På terrassen, der dækker mere end 3000 kvadratmeter, lå en række privathuse, som stammer fra den tidlige islamiske periode

(det 8. århundrede). De viste sig at indeholde værdifuld information til forståelsen af kontinuitet og forandring i overgangen fra den byzantinske periode til den tidlige islamiske periode. I et af husene blev der blandt andet fundet intakt udstyr til tekstilproduktion samt en unik samling af byzantinske og arabisk-byzantinske mønter.

Efter kulstof 14-dateringer kunne det med sikkerhed fastslås, at huset var blevet destrueret i midten af det 8. århundrede. Det var i dette hus, at den lille amulet blev fundet.

Efter at have fået udførselstilladelse af de jordanske myndigheder, blev amuletten bragt til München, hvor den blev computertomograferet. Herpå blev datasættet overført til det tyske software-firma, der har udviklet programmet til digital udfoldning af objekter i kommercielt øjemed. Konkret må man spejle hver bid af det foldede materiale i fire retninger, og for at få skriften til at vende rigtigt, skal man vide, hvilken vej det skal vende.

Det er ikke altid nemt med arabisk, hvis man ikke kender sproget.

Derfor måtte vi også hidkalde en ekspert i tidlige arabiske dialekter, som blev trænet af software-firmaet, og som efterfølgende brugte måneder på minutiøst at udfolde rullen digitalt. Resultatet var rent optisk blændende. De 17 linjers skrift – indledt med en linje, der bestod af enkeltstående græske bogstaver, som dengang ofte blev brugt i magiske sammenhænge – blev dechifreret.

Det stod dog klart, at ingen af linjerne kunne læses. De var skrevet på et sirligt pseudo-arabisk og bestod altså af en sammensætning af bogstaver, som intet betød. Dette fænomen er ikke ukendt på magiske amuletter, der stammer fra Antikken. At skrive så hemmeligt, at ingen kunne forstå det, er et kendt fænomen på sådanne amuletter.

En anden mulighed er, at den, der lavede amuletten, og som lå inde med værdifuldt

metalmateriale såvel som den magiske viden, simpelthen ikke kunne arabisk, men normalt berjente græsk eller semitisk talende kunder og i dette tilfælde så at sige måtte lade sig nøje med de bogstaver, som vedkommende kendte fra det arabiske alfabet.

Det lader ikke til at have været et problem for køberne, da amuletten åbenbart blev accepteret og medbragt til privathuset, hvor den blev fundet.

Den digitale metode til at aflæse sølvrullen kan lede til en revolution inden for mulighederne for at forstå arkæologiske fund uden at ødelægge dem. Resultatet indikerer også, hvilket potentiale der er ved at anvende en interdisciplinær tilgang, hvor arkæologisk og historisk viden kombineres med filologisk ekspertise, naturvidenskabelige metoder og digital billedannelse.

Publiceret den 9. december i *Nature-tidsskriftet Scientific Reports*